

Zeszyty Naukowe
Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu
Nr 3(41)/2014

Andrzej Łuczyszyn

Agnieszka Chołodecka

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu   Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Rozwój peryferii w warunkach metropolizacji przestrzeni i gospodarki opartej na wiedzy – wybrane elementy

Streszczenie. Współczesne gospodarowanie w przekrojach lokalnych nie należy do procesów łatwych, gdyż zupełnie inny jest zestaw narzędzi niezbędnych do zarządzania rozwojem lokalnym w gospodarce o układzie centralnym, a inny – w nowych uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych, w których dominują relacje poziome w ramach kolektywizmu działalności podmiotów gospodarczych (sieci). Takie cechy, jak: odmienny sens wielkości, zdolność tworzenia skupisk, równość uczestników, reintermediacja sprzyjająca budowaniu gospodarki opartej na wiedzy, stają się siłą napędową integracji regionalnej, wynikającej z pogłębiania się współzależności gospodarczych i politycznych państw członkowskich Unii Europejskiej. Sukcesy gospodarcze krajów UE doprowadziły do spopularyzowania wielu koncepcji kształtowania współczesnej gospodarki, m.in. koncepcji gospodarki opartej na wiedzy (GOW). Zgodnie z nią w różnych przekrojach gospodarowania najważniejsza powinna być innowacja – czynnik decydujący o przewadze konkurencyjnej, który ma charakter endogeniczny. Jednak kształtowanie tych procesów nie zawsze jest możliwe, szczególnie w przekrojach regionalnych i lokalnych. Potwierdzeniem tego jest polaryzacja przestrzeni społeczno-ekonomicznej zarówno w wymiarze krajowym, jak i regionalnym. Peryferie silnie bowiem polaryzują społeczność, a coraz większe bariery finansowe ograniczają ich rozwój. Zanik funkcji egzogenicznych, przy braku możliwości indukowania funkcji endogenicznych, tworzy swego rodzaju lukę w przestrzeni.

Słowa kluczowe: peryferie, metropolizacja przestrzeni, globalizacja, liberalizacja, gospodarka oparta na wiedzy

Wstęp

Rozwój społeczno-ekonomiczny w nowych realiach ma duże znaczenie zarówno w sferze praktycznej, jak i teoretycznej. Problematyka ta staje się coraz bardziej skomplikowana z uwagi na złożoność i wieloaspektowość tego niezwy-

kle trudnego procesu. Obserwacja zdarzeń gospodarczych prowadzi autorów do różnych wniosków, które poparte są analizami, procedurami, a także wytycznymi, i ukazuje podział zdań i stanowisk, a tym samym różnorodność podejść do problematyki rozwoju, zwłaszcza jego stymulowania w przekrojach lokalnych. Podstawą tego podziału jest nowy paradygmat, będący wynikiem przejścia z gospodarki industrialnej do postindustrialnej, ukazującej wpływ czynników endogenicznych i egzogenicznych na efektywność struktur i podmiotów determinujących zmiany w przestrzeni.

Zróźnicowanie rozwoju poszczególnych kontynentów, krajów, regionów, subregionów i mikroregionów jest pochodną współczesnych procesów globalizacji. Czy globalizacja ma być jednak lekarstwem na wszystko? Czy przyjęte w latach 90. XX w. kierunki polityki gospodarczej, w tym polityki regionalnej, scalały poszczególne subregiony i mikroregiony w regionach, czy może doprowadziły je do wzrostu dywergencji, zwiększającej zróżnicowanie finansowe i społeczne? Co w takich warunkach może uczynić samorząd terytorialny jako główny podmiot zarządzający rozwojem lokalnym, a zarazem odpowiedzialny za warunki życia lokalnej społeczności? W jaki sposób obszary peryferyjne mają uczestniczyć w procesach wzrostu w regionie i przyczynić się do pobudzania oddolnych funkcji zdolnych do przenikania zewnętrznych, pochodzących z metropolii, aby uczestniczyć w sieciowym systemie wzajemnych zależności? Odpowiedź na te pytania nie jest prosta. Wydaje się, że obszernej literaturze przedmiotu powinny towarzyszyć wnioski praktyczne poparte wiedzą jako głównym czynnikiem rozwoju współczesnej gospodarki, zwanej gospodarką opartą na wiedzy (GOW).

Celem artykułu jest identyfikacja problemów występujących w obszarach peryferyjnych, związanych z przyjęciem przez współczesną gospodarkę nowego paradygmatu rozwoju w kontekście możliwości pobudzania procesów wzrostu gospodarczego w takich przestrzeniach społeczno-ekonomicznych.

Niekorzystne zjawiska przyczyniające się do powstawania problemów współczesnego społeczeństwa, takie jak narastanie dywergencji nie tylko między poszczególnymi regionami i krajami, ale i wewnątrz regionów oraz innych złożonych jednostek przestrzennych, prowadzą do polaryzacji ich społeczeństw, zaś postępująca globalizacja odciska piętno nawet na najmniejszych jednostkach, które w wyniku różnych procesów podlegają turbulencjom.

1. Peryferyjność w gospodarce

Definicje obszarów peryferyjnych nie są w literaturze przedmiotu jednoznaczne. Jedne z nich określają peryferie jako obszary oddalone od centrów gospodarczych i trudno dostępne pod względem komunikacyjnym, cechujące się niewielką gęstością zaludnienia oraz słabą urbanizacją. Inne odwołują się do kryteriów

ekonomicznych¹, akcentując poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego. Jeszcze inne wymieniają cechy słabego rozwoju gospodarczego, m.in. specjalizację w towarach rolniczych i leśnych lub gospodarce surowcowej, oparcie produkcji na taniej, nisko kwalifikowanej sile roboczej, niski poziom rozwoju infrastruktury i zarządzania (w tym publicznego), niski poziom innowacyjności i przedsiębiorczości.

Niektóre definicje odnoszą się do zależności ekonomicznej obszarów peryferyjnych od centrów gospodarczych i politycznych. Polega ona na eksploataowaniu zasobów regionów peryferyjnych (m.in. zasobów pracy, surowców, rynku zbytu), w tym przyciąganiu do centrów najbardziej wartościowej części kapitału ludzkiego z peryferii. Jednocześnie obszary peryferyjne zależą od transferu pomocy publicznej i środków inwestycyjnych pochodzących z regionów centralnych².

Peryferyjne mogą być przy tym kraje, regiony, mikroregiony, ale także wewnątrz nich mogą występować peryferyjności. Tak rozumiana peryferyjność określana jest na podstawie kryterium odległości (punktu odniesienia), niemniej sama lokalizacja nie musi decydować o peryferiach gospodarczych. Zazwyczaj region (mikroregion) peryferyjny utożsamiany jest z miastem peryferyjnym, które oddziałuje bezpośrednio na cały peryferyjny obszar. Może to oznaczać, że zarówno gminy, jak i powiaty w Polsce będą peryferyjne choćby z uwagi na znaczenie i kondycję ich ośrodków wiodących (miast, sołectw), a zatem peryferyjność może zależeć od statusu ośrodka wiodącego (gmina wiejska, miejska, miejsko-wiejska). Typowym zjawiskiem dla ośrodków peryferyjnych jest ich stagnacja ludnościowa lub zmniejszanie się liczby ludności³.

W ramach nowego paradygmatu rozwoju funkcjonującego w światowej gospodarce, będącego efektem przejścia z fazy industrialnej do postindustrialnej (tj. z gospodarki przemysłowej do informacyjnej – gospodarki opartej na wiedzy, gospodarki kreatywnej)⁴, peryferyjność ma szczególne znaczenie, ponieważ dysproporcje powstające w regionie w wyniku wiodącej roli dużego ośrodka (aglomeracji, metropolii, konurbacji) powodują zmiany ilościowe i jakościowe. Oznacza to, że sieć osadnicza lokalnej przestrzeni społeczno-ekonomicznej może determi-

¹ W polityce spójności Unii Europejskiej podstawowym kryterium określania peryferyjności jest niski poziom rozwoju gospodarczego mierzony za pomocą PKB (poniżej 75% średniej UE na jednego mieszkańca według parytetu siły nabywczej).

² W obecnych realiach społeczno-gospodarczych (światowy kryzys gospodarczy, globalizacja) problem ten nabiera szczególnego znaczenia, gdyż kryzys sektora finansów publicznych (np. w Polsce) może doprowadzić do całkowitej marginalizacji obszarów peryferyjnych, a tym samym deprecjacji jego zasobów ludzkich.

³ A. Kwiatek-Sołtys, *Dynamika zaludnienia a zmiany w użytkowaniu przestrzeni małych miast w Polsce*, w: *Przemiany przestrzeni miast i stref podmiejskich*, red. J. Słodczyk, R. Klimek, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006, s. 223.

⁴ W miejsce gospodarki skali (*economies of scale*) pojawiła się gospodarka zorientowana na zadania (*economies of scope*). Opiera się ona na założeniu, że wiedza przekształca się w stymulator rozwoju gospodarki.

nować peryferyjność. Również czynniki historyczne, które ukształtowały niektóre przestrzenie społeczno-ekonomiczne, mogą decydować o ich korzystniejszej pozycji niż innych. Tak jest w przypadku dużych ośrodków, których tempo rozwoju sprawiło, że przewyższają one pod wieloma względami ośrodki peryferyjne (wskaźnik zaludnienia, średnia gęstość zaludnienia, udział lasów oraz udział użytków rolnych w powierzchni ogółem).

Współcześnie w ośrodkach peryferyjnych widoczny jest głęboki regres. Poszerza to grupę definicji peryferyjności, które podkreślają negatywne zjawiska i zagrożenia, takie jak choćby rozbudowa szarej strefy (nielegalnego zatrudnienia, budowania gospodarki bazującej na standardowych czynnikach rozwoju), co jest niezgodne z procesami zachodzącymi w dużych ośrodkach. Brak spójności w budowaniu regionalnego modelu gospodarki kreatywnej prowadzi do podziałów, zaniku lub marginalizacji peryferii. Tym samym dochodzi do utrwalenia istniejących zapóźnień cywilizacyjnych i nadmiernego odpływu zasobów kapitałowych, ludzkich, innowacyjnych z obszarów peryferyjnych. Można zatem mówić o gospodarce obszarów peryferyjnych, która bazuje na własnym domkniętym modelu, bardzo słabo związanym z ośrodkiem centralnym (stolicą regionu)⁵.

Warto też wspomnieć o czynnikach wewnętrznych – społecznych i politycznych, które warunkują tę gospodarkę. Obecnie gospodarka peryferyjna nie dostarcza dość impulsów do wzrostu tempa rozwoju społeczno-gospodarczego mieszkającego tam społeczeństwa, ponieważ podstawowym czynnikiem rozwoju jest wzrost intensywności produkcji, który można osiągnąć tylko poprzez zastosowanie nowoczesnych technologii. Ograniczeniem rozwoju peryferii jest także wąski i mało chłonny rynek zbytu. Rozdrobnione rynki ośrodków peryferyjnych prowadzą do osłabienia popytu wewnętrznego i zewnętrznego na produkty peryferii.

Niezwykle istotne dla rozwoju ośrodków peryferyjnych są relacje z obszarami je otaczającymi. Wielkość takiego ośrodka wskazuje na siłę reakcji jego potencjału ekonomicznego do nawiązywania przestrzennych korzyści z otoczeniem. Z kolei funkcje egzogeniczne, wynikające z siły metropolii, przenikają funkcje endogeniczne, pozwalając na zwiększenie zasięgu oddziaływania zarówno metropolii, jak i małych przestrzennych ośrodków. Warto zwrócić uwagę, że w systemie osadniczym całego regionu dominujące jest kryterium podziału administracyjnego, stanowiące podstawę wyznaczania granic nie tylko centrum metropolitalnego, ale i układu strefowego.

Odrębnym, lecz równie ważnym problemem są semiperyferie. Obejmują one obszary zlokalizowane między centrum gospodarczym (rdzeniem) a obszarami peryferyjnymi lub między dwoma regionami rdzeniowymi⁶. Można je porównać

⁵ Ośrodki peryferyjne stanowią ważne źródło surowców i produktów rolniczych, są miejscem lokaty kapitału, dostarczają taniej siły roboczej, co sprawia, że postępuje ich niedorozwój. Impulsy z centrum rozchodzące się w różnych kierunkach prowadzą do deformacji rozwoju peryferii.

⁶ Na styku dwóch regionów.

do obszaru tranzytowego. Do semiperyferii zalicza się także obszary, których podstawą rozwoju gospodarczego był dawniej przemysł tradycyjny, zaś ich obecny status wynika z tworzenia się społeczeństwa informatycznego, które Manuel Castells⁷ nazywa wirtualną społecznością lub społeczeństwem sieciowym. Zainicjowało ono zmiany we wszystkich dziedzinach życia, zwłaszcza w obszarach, które do tej pory decydowały o rozwoju, a obecnie mają charakter schyłkowy.

W ostatnim czasie znaczenia nabiera proces metropolizacji przestrzeni, który oprócz pozytywnych efektów w postaci innowacyjności, rozwoju nowych technologii, badań naukowych, wzrostu dochodów budżetowych dużych miast powoduje efekty negatywne, takie jak: zawłaszczanie przestrzeni, polaryzacja ekonomiczna i społeczna, wykluczenie społeczne, wzrost przestępczości. Coraz bardziej widoczne stają się różnice między ośrodkami peryferyjnymi, semiperyferyjnymi i metropoliami, z przewagą tych ostatnich. W ośrodkach peryferyjnych dominuje negatywne zarządzanie publiczne, przejawiające się m.in. w konfliktach władzy i przedkładaniu partykularnych korzyści nad dobro publiczne. Dochodzi też do zaniku funkcji egzogenicznych, które wraz z funkcjami endogenicznymi mogłyby doprowadzić do synergii między poszczególnymi ośrodkami, a tym samym przestrzeniami w regionie. W tych warunkach pojawiają się różnego rodzaju bariery, w tym naturalne, wynikające nie tylko z odległości między ośrodkiem rdzennym a peryferiami, ale i z uwarunkowań historycznych, a także bariery finansowe, które hamują rozwój gospodarczy. Proces decentralizacji i dekoncentracji zadań zmusza więc do poszukiwania dodatkowych źródeł dochodów. Zadanie to należy do podmiotu publicznego zarządzającego gospodarką lokalną i rozwojem lokalnym, czyli do samorządu terytorialnego. Szczególne procesy zachodzą na peryferiach regionu, których możliwości gospodarcze mogą być przejmowane przez metropolię z innego regionu.

2. Metropolizacja przestrzeni społeczno-ekonomicznej jako efekt globalizacji

Współczesne procesy gospodarowania podlegają dynamicznym zmianom i powodują niepewność we wszystkich dziedzinach życia społecznego i gospodarczego. „To zjawisko przekłada się z jednej strony na brak możliwości satysfakcjonującego przewidywania, a z drugiej na inercję”⁸. Metropolizacja jest elementem globalizacji. Polega ona na kształtowaniu się nowej struktury przestrzennej, która nie tylko kumuluje światowy potencjał, ale także zmienia dotychczasowe relacje między centrum a otoczeniem, czego efektem jest rozwój przestrzeni zurbani-

⁷ M. Castells, *Galaktyka Internetu*, Rebis, Poznań 2003, s. 135-157.

⁸ S. Korenik, *Kształtowanie się Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego w warunkach integracji europejskiej*, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009, s. 32-33.

zowanej. Towarzyszy jej ograniczenie roli państwa w gospodarce i jednocześnie wzrost znaczenia regionów i miast (regionalizacja). „Istnieje w zasadzie sprzężenie zwrotne pomiędzy globalizacją a regionalizacją. Globalizacja i regionalizacja są względem siebie konkurencyjne (zachodzą w tym samym czasie), a z drugiej komplementarne (transformują biznes z ram krajowych na skalę międzynarodową i globalną). Globalizacja jest efektem liberalizacji gospodarki światowej i może stanowić bodziec do integracji, z kolei integracja jako następstwo liberalizacji w obrębie regionu lub subregionu może dokonywać stopniowego otwarcia gospodarki także wobec krajów spoza ugrupowania, tym samym przyspieszając globalizację”⁹. Prowadzi to do zmian w gospodarowaniu przestrzenią, polegających na nadaniu procesom charakteru nieliniowego (skokowego). Globalizacja ma także charakter przestrzenny. Działalność gospodarcza koncentruje się w określonych miejscach, co nie do końca uzasadnia ich potencjał społeczno-gospodarczy. Te miejsca to metropolie, toteż „jednym z zasadniczych przejawów takiego charakteru procesu globalizacji, poza internacjonalizacją działalności firm, jest metropolizacja przestrzeni”¹⁰.

Współczesna gospodarka bazuje na tworzeniu przestrzennych sieci gospodarczych, co powoduje naturalne kumulowanie się w wybranych miastach różnych działań i zjawisk ekonomiczno-społecznych, w tym najnowszych rodzajów działalności i instytucji naukowo-gospodarczych, co określa się mianem „aglomeracji elastycznej produkcji”. Stają się one nie tylko miejscem koncentracji procesów gospodarczych, ale też centrami silnie oddziałującymi na rozwój innych obszarów. Takie ośrodki metropolitalne:

- przyjmują pochodzące z zagranicy czynniki produkcji, inwestycje, siłę roboczą, towary i usługi,
- stanowią miejsce działalności zagranicznych firm, filii międzynarodowych przedsiębiorstw, banków, organizacji pozarządowych, instytucji społeczno-gospodarczych, kulturalnych, naukowych i oświatowych (szkoły) oraz uniwersytetów o znacznym udziale cudzoziemskich studentów, a także placówek dyplomatycznych,
- eksportują czynniki produkcji,
- są połączone siecią transportu i komunikacji z zagranicą – systemem autostrad, szybkich kolei, lotnisk międzynarodowych,
- intensywnie komunikują się z zagranicą przez ruch pocztowy, telekomunikacyjny i turystyczny,
- mają rozwinięty sektor usług nastawionych na zagranicznych klientów (centra kongresowe i wystawiennicze, luksusowe hotele, szkoły międzynarodowe)

⁹ K. Żołądkiewicz, *Regionalizacja i regionalizm w gospodarce światowej*, w: *Globalizacja i regionalizacja w gospodarce światowej*, red. R. Orłowska, K. Żołądkiewicz, PWE, Warszawa 2012, s. 169-170.

¹⁰ S. Korenik, op. cit., s. 34.

we, pomieszczenia biurowe o wysokim standardzie, międzynarodowe kancelarie prawnicze, międzynarodowe instytucje naukowe),

– stanowią lokalizację środków masowego przekazu o zasięgu ponadkrajowym,

– organizują międzynarodowe spotkania (kongresy, festiwale),

– stanowią miejsce działalności krajowych i regionalnych instytucji zajmujących się kontaktami zagranicznymi (stowarzyszenia, kluby sportowe)¹¹.

Duże miasta (aglomeracje, metropolie), będące efektem procesu metropolizacji przestrzeni, są potencjalnymi miejscami docelowymi migracji i akumulacji kapitału. Zdaniem Bolesława Malisza w ośrodkach metropolitalnych następuje wyłącznie dekoncentracja wewnętrzna, co oznacza, że ludzie zmieniający miejsce zamieszkania czy działalności nadal pozostają w sferze oddziaływania układu metropolitalnego, zwiększając zwykle przy tym zasięg przestrzenny (skoncentrowana dyspersja)¹².

Tworzenie się nowych ośrodków metropolitalnych wiąże się z ich konkurencyjnością. Aby uzyskać przewagę nad innymi ośrodkami, muszą one dystansować się wobec swojego otoczenia, a także wobec małych peryferyjnych ośrodków w regionie. „W takim ujęciu metropolia reprezentuje funkcje własne i swojego zaplecza. Jednostki strukturalne regionu stają się w procesie rozwoju dużego ośrodka miejskiego elementami jego wewnętrznej organizacji i pełnią wyspecjalizowane funkcje zarówno w wewnętrznym, jak i zewnętrznym układzie”¹³. W warunkach konkurencji układy metropolitalne wykazują przewagę funkcji egzogenicznych, miastotwórczych, które powinny odgrywać najistotniejszą rolę w utrwalaniu struktur regionalnych, a tym samym oddziaływać na spójność systemów osadniczych. Może się jednak okazać, że wzrost wielkości ośrodka miejskiego ogranicza jego funkcje. Duże ośrodki powstające w wyniku procesu metropolizacji przestrzeni przez uczestnictwo w produkcji, eksporcie, imporcie, inwestycjach, współpracy naukowej, wymianie kulturalnej uniezależniają się od ośrodków mniejszych, mają bowiem większy potencjał gospodarczy i lepszą infrastrukturę. W takiej sytuacji szansą dla ośrodków małych mogą stać się niższe koszty pracy.

W istniejącej strukturze miast można wyróżnić:

– sektor metropolii, pełniący funkcje kontrolne, polityczne i kulturalne służące kierowaniu gospodarką i informacją,

– sektor miejski, pełniący funkcje gospodarcze i administracyjne służące kierowaniu scentralizowaną strukturą przemysłową,

¹¹ B. Jałowiecki, M. S. Szczepański, *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*, Scholar, Warszawa 2002, s. 225.

¹² B. Malisz, *Podstawy gospodarki i polityki przestrzennej*, Ossolineum, Wrocław 1984, s. 75.

¹³ K. Heffner, *Konkurencyjność małych regionów i znaczenie aglomeracji miejskich w ich rozwoju*, w: *Agglomeracja miejska i jej znaczenie dla konkurencyjności miast i regionów*, red. K. Szolek, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2002, s. 52.

– sektor wiejski, pełniący funkcje gospodarcze, mieszkaniowe i kulturalne służące kierowaniu zdecentralizowaną strukturą przemysłową i usługami, rolnictwem i środowiskiem oraz przestrzenią rekreacyjną; jest to sektor zróżnicowany wewnątrznie, co zależy od znaczenia rolnictwa, zakresu i cech działalności pozarolniczej oraz od gospodarczego i fizycznego dystansu od metropolii¹⁴.

Proces metropolizacji przestrzeni można rozpatrywać z uwagi na liczbę ludności zamieszkałej w danej przestrzeni społeczno-ekonomicznej oraz na koncentrację pewnych funkcji i instytucji.

3. Wiedza jako czynnik generujący rozwój

W dobie globalizacji, liberalizacji, internacjonalizacji i metropolizacji przestrzeni społeczno-ekonomicznej na znaczeniu tracą standardowe czynniki rozwoju na rzecz wiedzy. „W przeciwieństwie jednak do zasobów materialnych wiedza jest rozproszona, zmienna i nie stanowi firmowej własności”¹⁵. Współczesny rynek organizuje swą działalność gospodarczą wokół wiedzy. Czynnik ten ciągle się rozwija i odbywa się to w warunkach pełnej otwartości i współpracy. „Z ekonomicznego punktu widzenia wiedza jest ważnym elementem infrastruktury gospodarczej i procesów rynkowych, przy czym jest ona dobrem publicznym materializującym się w artefaktach i realizującym się w wykształceniu poszczególnych osób. Została ona zaliczona do nowych czynników produkcji, ale nie jest to prosta suma. Jako nowy czynnik dokonała przewartościowania pozostałych, a zmiany te dokonują się w procesie ich dematerializacji”¹⁶.

Coraz częściej mówi się o gospodarowaniu wiedzą lub o gospodarce opartej na wiedzy (GOW). Można ją rozumieć jako:

- sferę lub typ gospodarki, w której rozwój dokonuje się głównie pod wpływem nauki lub wiedzy naukowej,
- część gospodarki, którą wyznacza wiedza technologiczna i oparte na niej innowacje, wykorzystywane do produkcji dóbr i usług, zwłaszcza innowacje informacyjno-telekomunikacyjne (ICT),
- gospodarkę, o której decydują nie tylko innowacje, ale także procesy uczenia się i kształcenia podmiotów gospodarowania, zarówno przygotowawcze, jak

¹⁴ A. Bisaga, *Funkcje małych i średnich miast wobec obszarów wiejskich w nowym paradygmacie rozwoju regionalnego*, w: *Kierunki przekształceń struktury gospodarczej i społeczno-demograficznej miast*, red. J. Słodczyk, E. Szafranek, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006, s. 215-216.

¹⁵ M. Leszczyński, *Wiedza czynnikiem rozwoju regionu*, w: *Gospodarka lokalna i regionalna – wybrane aspekty*, Wyd. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2011, s. 133.

¹⁶ S. Korenik, *Region ekonomiczny w nowych realiach społeczno-gospodarczych*, CeDeWu, Warszawa 2011, s. 33.

Tabela 1. Charakter przedmiotowy gospodarki opartej na wiedzy

Właściwości	Charakterystyka
Zakres działalności	Obejmuje tę część gospodarki, która kształtuje się głównie pod wpływem nauki. W węższym ujęciu zalicza się do niej: 1) nowe gałęzie gospodarki produkujące dobra i oferujące usługi wykorzystujące technologie informacyjno-telekomunikacyjne (ICT), w tym urządzenia techniczne (<i>hardware</i>) i programy (<i>software</i>), np. urządzenia techniczno-cywilizacyjne (telefonia bezprzewodowa) i usługowe (handel elektroniczny); 2) tradycyjne gałęzie przemysłu produkujące nowe lub znacznie ulepszone produkty, np. przemysł farmaceutyczny, chemiczny, lotniczy, samochodowy, maszynowy, górniczy, energetyczny. Ponieważ tylko część ich produkcji kwalifikuje się do GOW, ustalenie tego w badaniach statystycznych, zwłaszcza regionalnych, wymaga zastosowania dodatkowych kryteriów, np. kwalifikacji siły roboczej.
Specyfika organizacji funkcjonalnej	Do specyficznych cech przedsiębiorstw należących do GOW zalicza się: prowadzenie działalności produkcyjnej i usługowej o charakterze innowacyjnym, znaczący udział koncernów w wytwarzaniu wiedzy innowacyjnej i innowacji technologicznych wykorzystywanych w produkcji oraz szkoleniu kadr, milczący charakter wiedzy wytwarzanej przez przedsiębiorstwa, ciągły proces szkoleń warunkujący wprowadzenie innowacji, zdolność pozyskiwania wiedzy ze źródeł zewnętrznych i adaptowania jej do swoich celów, duża elastyczność organizacji produkcji, zarządzanie strategiczne, zaopatrzenie <i>just in time</i> , powszechna kontrola jakości, zespołowe wykonywanie zadań, decentralizacja zarządzania, elastyczność dynamiczna.
Formy organizacji przestrzennej	Podstawowymi formami struktury przestrzennej są określone układy rozmieszczenia przedsiębiorstw i ich organizacja przestrzenno-terytorialna. Przestrzenne układy GOW mają postać lokalizacji poszczególnych przedsiębiorstw i ich skupisk. Oprócz tradycyjnych aglomeracji występują m.in. grona (klastry), sieci, środowiska innowacyjne. Układy te mają charakter innowacyjny i dużą rolę odgrywa w nich kapitał ludzki. Sieci przedsiębiorstw są efektywnymi składnikami GOW. Makrostrukturę przestrzenną tworzą układy terytorialne, zwłaszcza regionalne. Mimo rosnącej roli globalności i powstawania ponadpaństwowych systemów gospodarki podstawowymi jednostkami strukturyzacji i rozwoju gospodarczego są państwa i regiony jako ich podsystemy terytorialne.
Badania nad rolą	GOW jest głównym czynnikiem rozwoju gospodarki. Dotyczy to nie tylko korzyści i produktywności, ale także zwiększenia efektywności i rozwoju innych sektorów i gałęzi gospodarki. GOW pełni rolę katalizatora przemian i wzrostu produktywności całej gospodarki. Decydują o tym czynniki ekonomiczne, organizacyjno-instytucjonalne, polityczne i społeczne. Kraje wysoko rozwinięte cechuje duży udział GOW, co jest efektem rozbudowy sektora produkcyjnego i usługowego w oparciu o własne źródła technologii, zwłaszcza ICT, kapitał ludzki oraz warunki organizacyjno-instytucjonalne. Sektory te pobudzają rozwój innych gałęzi gospodarki, rozszerzając jej zasięg i podnosząc wartość produkowanych dóbr i usług oraz ich konkurencyjność na rynku światowym. Kraje słabo rozwinięte gospodarczo lub rozwijające się cechuje niski poziom GOW i jej oddziaływanie na gospodarkę. Wynika to z długoletniej stagnacji gospodarki, niedoceniań roli nauki w rozwoju nowoczesnej gospodarki (niewielkie nakłady na rozwój badań naukowych), niski poziom wiedzy technologiczno-innowacyjnej i mały postęp jej wytwarzania zarówno w instytucjach i ośrodkach naukowych, jak i w przedsiębiorstwach, brak zdolności i warunków adaptacji takiej wiedzy z zagranicy, małe znaczenie kapitału zagranicznego jako nośnika innowacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Z. Chojnicki, T. Czyż, op. cit., s. 20-23.

i odbywające się w toku działalności gospodarczej (gospodarka ludzi uczących się, tworzących kapitał ludzki),

– gospodarkę, którą determinują uwarunkowania organizacyjno-instytucjonalne działalności gospodarczej, pozwalające na absorpcję wiedzy i innowacji oraz konkurencyjność; dotyczy to także sfery społecznej, zwłaszcza tworzenia kapitału społecznego i prowadzenia odpowiedniej polityki naukowej państwa¹⁷.

Tabela 1 przedstawia charakter przedmiotowy GOW i jej właściwości, które wyróżniają sferę jego działania i decydują o jej odrębności.

W gospodarce opartej na wiedzy (*knowledge-based economy*) jednym z istotniejszych czynników decydujących o sukcesie jest innowacyjność, będąca głównym warunkiem konkurencyjności. A zatem istotnym elementem zarządzania wiedzą są innowacje¹⁸. W ostatnim czasie pojęcia gospodarki opartej na wiedzy, zarządzania wiedzą i kapitału intelektualnego są często stosowane, bez większej refleksji, w różnego rodzaju wypowiedziach. Określenie specyfiki wiedzy jako zasobu powinno umożliwić ocenę jego znaczenia w gospodarce, ponieważ kryzys pokazał, że skończył się czas sprawdzonych rozwiązań, czyli działań powtarzalnych, opartych na stosowanych powszechnie wzorcach. W skali lokalnej ważna staje się kooperacja różnych jednostek i osób, w wyniku której powstają rozwiązania kreatywne, innowacyjne. Najlepszym obszarem jej rozwoju wydaje się region (mikroregion), gdyż bliskość położenia, związki kulturowe, podobne wartości i zaufanie stanowią najlepszą podstawę do tworzenia różnych elastycznych powiązań o charakterze poziomym (niehierarchizowanych), tj. interakcji sprzyjających powstawaniu innowacji.

4. Wybrane problemy ośrodków peryferyjnych w nowym paradygmacie rozwoju

Duże znaczenie dla możliwości pobudzania rozwoju lokalnego mają lokalne przekroje (gospodarki). Zarówno globalizacja gospodarki światowej, jak i jej następstwa w postaci metropolizacji przestrzeni społeczno-ekonomicznej i gospodarki opartej na wiedzy nie sprzyjają małym ośrodkom peryferyjnym. Ze względu na silne powiązania poziome uwidacznia się w nich problem hierarchizowania sieci społeczno-gospodarczych. Każdą z branż sieci (teleinformatyka, nauka itp.) cechuje konserwatyzm. Przejawia się on w braku komplementarności między sferami życia społecznego i gospodarczego, kolizjach między przestrzeganiem przepisów

¹⁷ Z. Chojnicki, T. Czyż, *Aspekty regionalne w gospodarce opartej na wiedzy w Polsce*, Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań 2006, s. 18-19.

¹⁸ Przez innowacje należy rozumieć stworzenie czegoś nowego lub opracowanie nowego sposobu działania. Wyróżnia się trzy podstawowe rodzaje innowacji: produktowe, procesowe i społeczne. Istnieją także innowacje hybrydowe, polegające na łączeniu dwóch znanych wcześniej produktów czy procesów.

prawa a interesami poszczególnych grup (lokalnych, regionalnych), niedostosowaniu systemów podatkowych do coraz to nowych form gospodarowania. Taki model przyjmują także poszczególne systemy terytorialne. Strategie działania poszczególnych krajów, regionów, mikroregionów są podporządkowane głównie finansowym strategiom bogatych, monopolizujących się sieci. Zmiany następujące w administracji, finansach czy gospodarce przestrzennej są tego konsekwencją.

Ograniczenie popytu na towary i siłę roboczą jest w pewnym stopniu związane z postępowaniem technologicznym. Automatyzacja i robotyzacja oznacza wprawdzie postęp, ale i czynnik minimalizujący zatrudnienie i płace oraz zakłócający zasady podziału dochodu w społeczeństwie. W tej sytuacji trudno aby poziom produkcji tworzył popyt i rynek. Spada zapotrzebowanie gospodarki na siłę roboczą. Współzawodnictwo, dążenie do obniżenia kosztów i wzrostu wydajności powoduje spadek zatrudnienia i płac, a zarazem spadek popytu, od którego zależy gospodarka rynkowa. Wówczas dochodzi do zakupu akcji nowej gospodarki, co widoczne jest bardziej na poziomie lokalnym niż regionalnym.

W skali lokalnej rozwój kapitału intelektualnego będzie w przyszłości silnie zdywersyfikowany przez poszczególne branże (sieci). Brak uczelni wyższych czy zakładów pracy korzystających z nowych technologii (B+R) nie będzie więc wzmacniał lokalnego kapitału intelektualnego ani pobudzał rozwoju technologii informatyczno-telekomunikacyjnych dla takich branż. Spowoduje to jeszcze większe dysproporcje w środowisku lokalnym, a nawet jego marginalizację, szczególnie w małych jednostkach peryferyjnych¹⁹.

Narastająca liberalizacja powoduje konkurencję nie tylko pomiędzy podmiotami prywatnymi, ale przede wszystkim publicznymi. Jednostki przestrzenne, takie jak gminy, uprawiając *benchmarking*, starają się pozyskiwać środki z zewnątrz dla ratowania własnych budżetów. W związku z tym następuje proces przymusowego usieciawiania gmin, choć nie wynika on z obiektywnych kryteriów społecznych i gospodarczych. Dokonują go powiaty jako koordynujące działalność gmin, których celem jest zmniejszenie deficytu budżetów powiatowych i pozyskiwanie środków na realizację własnych zadań podstawowych²⁰.

Globalizacja wpływa więc znacząco na przemiany gospodarcze w przekrojach lokalnych, powodując zmianę paradygmatu rozwojowego od gospodarki przemysłowej do gospodarki opartej na wiedzy, „czyli nowego systemu elastycznej specjalizacji, który ukształtował się w wyniku zastosowania najnowszych osiągnięć nauki w różnych dziedzinach życia”²¹.

¹⁹ Przykładem patologii ekonomicznej może być Portugalia, gdzie do sprzedaży wystawia się aktualnie sołectwa.

²⁰ Dobrym przykładem jest powiatowa służba zdrowia czy gospodarka komunalna.

²¹ S. Korenik, M. Rogowska, *Małe miasta wobec reguł nowej gospodarki*, w: *Transformacja funkcji miejskich w ośrodkach lokalnych*, red. K. Heffner, A. Polko, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2010, s. 29.

Z globalizacji wynikają pewne korzyści, np. zyski z handlu międzynarodowego, stosowanie rachunku ekonomicznego w skali globalnej, poprawa efektywności i konkurencyjności systemu finansowego, efektywna alokacja zasobów, możliwość rozwoju lokalnego. Ale mogą także wystąpić zagrożenia, takie jak: współzależności międzynarodowe, oznaczające uzależnienie procesów gospodarczych zachodzących w jednym z krajów od wydarzeń poza jego granicami, częstsze występowanie baniek spekulacyjnych, wpływ międzynarodowych korporacji i strategii ich rozwoju na dobrobyt poszczególnych państw (przewaga strategii finansowych nad celami społecznymi). Procesy globalizacji powodują także problemy w skali lokalnej, toteż kryzys objawił się z różnym nasileniem we wszystkich polskich regionach i subregionach.

Procesy decentralizacji spowodowały nie tylko osłabienie lokalnych sektorów, tj. przemysłu, rolnictwa, handlu, rybołówstwa, turystyki bezpieczeństwa, oraz polityki przestrzennej w zakresie kształtowania nowych form gospodarowania, ale również „wymywanie” zasobów do ośrodków większych, wzmacniając je zarówno od strony społecznej, jak i gospodarczej, a osłabiając ośrodki małe. W niektórych przypadkach dochodzi wręcz do patologizacji ośrodków mniejszych pod względem dochodów, ale także infrastruktury technicznej, społecznej czy komunikacyjnej. Pojawiają się wtedy zagrożenia rozwoju lokalnego w postaci konfliktów we władzach lokalnych co do strategicznych kierunków rozwoju, których podstawą jest chęć posiadania władzy, a nie interes publiczny. Tym samym rozwój lokalny jest pozytywnie postrzegany w dużych ośrodkach miejskich (aglomeracjach, obszarach metropolitalnych), natomiast negatywnie w większości małych peryferyjnych ośrodków. Ten dystans między różnymi obszarami rozwoju lokalnego nie jest jednak niwelowany chociażby przez politykę intraregionalną, co z kolei osłabia politykę interregionalną.

W ten sposób dochodzi do anizotropizacji²², czyli kumulowania się (zagęszczenia) działalności gospodarczych w aktywnych ośrodkach gospodarczych (zazwyczaj dużych i nowoczesnych ośrodkach metropolitalnych) i zanikania tej działalności (rozrzedzenia jej) w ośrodkach bardziej od nich oddalonych. Powoduje to m.in. marginalizowanie ośrodków peryferyjnych, które stają się coraz biedniejsze, oraz ograniczanie ich funkcji, co przejawia się chociażby zanikiem stylu wiejskiego na rzecz stylu miejskiego, oraz wpływa na podział zasobów, zarówno rzeczowych, finansowych, jak i ludzkich. Ośrodki miejskie stają się więc silniejsze nie tylko pod względem gospodarczym, ale i społecznym, w tym demograficznym.

Wzmacnianie pozycji dużych miast prowadzi do tworzenia się przestrzennych sieci gospodarczych, których sieciowy system połączeń staje się intensywniejszy niż relacje z otoczeniem. Ten „sieciowy kolektywizm” determinuje zachowania sektora rządowego i samorządowego, ukazując ich znaczenie w gospodarce oraz

²² S. Korenik, op. cit., s. 89.

problemy we współpracy²³. Dotyczy to przede wszystkim możliwości tworzenia platform w celu współdziałania, łączenia finansów i pozyskiwania środków na realizację wspólnych zadań. Powoduje to jednak „efekt tunelu”, polegający na tym, że obszary położone poza układem dużych miast zazwyczaj nie korzystają z jego pozytywnych rezultatów. Rzadko zdarzają się możliwości pozyskiwania środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Jedyną jest platforma współpracy pomiędzy wybraną jednostką samorządu terytorialnego a Urzędem Marszałkowskim dużego ośrodka (RPO, Kapitał Ludzki i inne projekty realizowane w ramach tych programów). Jest to także przykład hierarchizowania nie tylko priorytetów, ale i samych sieci (krajowych, regionalnych, lokalnych).

Dlatego rola ośrodków mniejszych, w tym peryferyjnych²⁴ (często o charakterze wiejskim czy miejsko-wiejskim), powinna być wzmacniana oddolnymi inicjatywami. Inicjatywy te jednak bez wsparcia lokalnych sił nie przenikną do metropolii, by zahamować zjawisko nieciągłości przestrzeni i ograniczania roli ośrodków mniejszych w rozwoju regionu. Praktyka pokazuje, że potrzebne są wspólne wartości do wypełniania luki między ośrodkami centrum a peryferiami. Rola samorządu terytorialnego jako pomostu jest wtedy niezastąpiona. Potrzebne jest oddziaływanie z dołu w górę, tj. od gminy do województwa, zgodnie z zasadą pomocniczości, oraz z góry na dół, tj. od województwa do gminy, np. w postaci subwencji czy dotacji, czyli scalanie funkcji gospodarczych dużych i małych ośrodków głównie przez wspólny regionalny i lokalny system finansowy. W nowych uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych jest to z pewnością niezwykle trudne, ale możliwe do osiągnięcia, chociażby w stopniu pozwalającym ograniczyć bezrobocie na lokalnym rynku pracy.

Podsumowanie

W dobie globalizującej się gospodarki nowy paradygmat rozwoju polegający na uelastycznianiu procesu procesów produkcyjnych i bazujący na dużych korporacjach nie służy małym ośrodkom peryferyjnym. Nie mogą one lokować swej działalności gospodarczej, podobnie jak korporacje, w miejscach, gdzie nikt ich

²³ Przykładem tego mogą być zmiany w ustawie o finansach publicznych w zakresie ustalania progów ostrożnościowych.

²⁴ Najważniejszym problemem w geografii przestrzennych ośrodków peryferyjnych jest definicja obszaru peryferyjnego. Podobnie jednak jak w definicji obszaru metropolitalnego, zasadne jest uwypuklenie dominującej roli miasta-rdzenia. Można więc powiedzieć, że „przestrzenny ośrodek peryferyjny jest miastem, którego ludność wynosi ok. 10 tys. mieszkańców, jest położony na granicy swojego regionu i pełni funkcję integrującą dla obszarów go otaczających. Por. A. Łuczyszyn, *Peryferie szansą dla aglomeracji*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2007, nr 471 (*Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego*, red. B. Filipiak), s. 41.

nie kontroluje i gdzie występują drodzy odbiorcy, nie mogą też pozwolić sobie na działania o charakterze inwestycyjnym. Nieciągłość przestrzeni między takimi ośrodkami a metropoliami może powodować zagrożenia, takie jak izolacja małych ośrodków i zanik endogenicznych czynników, które mogłyby być częścią sieciowego systemu wzajemnych zależności w regionie. Oznacza to, że peryferia będą pogłębiały swą peryferyjność, a ośrodki większe wzmacniały swą pozycję. Można to nazwać „podwójną peryferyjnością” (społeczną i ekonomiczną), która jeszcze bardziej pogłębia dysproporcje na mapie regionu i nie pozwala na wzajemne oddziaływanie czynników egzogenicznych (impulsów z metropolii) i endogenicznych. Zakładana przez Unię Europejską pełna konwergencja może się w takim przypadku nie powieść, gdyż widoczna jest przewaga dywergencji (wysokiego zróżnicowania) sieci osadniczej regionów. Ponadto w przekrojach lokalnych występuje obecnie fragmentacja, deetatyżacja i konserwatyzm.

W dobie globalizacji ciągle dostosowywanie się do zmian otoczenia wywołuje coraz więcej zagrożeń dla przekroju lokalnego, a tym samym dla instytucji samorządu terytorialnego. Konieczne jest więc nie tylko ich większe zaangażowanie w ten proces, ale także wsparcie ze strony regionu i władz centralnych. Władze regionalne i krajowe powinny być zorientowane na pomoc takim ośrodkom, lecz zazwyczaj współpraca na linii metropolia – metropolia pomija je, przyczyniając się do opóźnienia ich rozwoju. Podział przestrzeni społeczno-ekonomicznej regionu na peryferie, semiperyferie i metropolie powoduje więc izolację i domknięcie ośrodków mniejszych. Nie są one w stanie przejmować rozwiązań dużych ośrodków ani włączyć się w sieć poziomych współzależności regionalnych zapewniających różnego rodzaju transakcje. Rozwiązaniem dla nich mogłoby być połączenie z pozostałymi ośrodkami tego typu. Budowany w ten sposób kapitał społeczny i upodmiotawianie się społeczności lokalnej to ich realna szansa na rozwój.

Aktualnie rozwój lokalny musi bazować na nowych czynnikach rozwoju. Jednak przejście do elastycznej realizacji gospodarki postindustrialnej wymaga spójnej polityki intraregionalnej w regionie, która jednak w ostatnim czasie przez politykę inetrregionalną, czyli współpracę dużych ośrodków z niekorzyścią dla mniejszych.

Literatura

- Bisaga A., *Funkcje małych i średnich miast wobec obszarów wiejskich w nowym paradygmacie rozwoju regionalnego*, w: *Kierunki przekształceń struktury gospodarczej i społeczno-demograficznej miast*, red. J. Słodczyk, E. Szafranek, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006.
- Castells M., *Galaktyka Internetu*, Rebis, Poznań 2003.
- Chojnicki Z., Czyż T., *Aspekty regionalne gospodarki opartej na wiedzy w Polsce*, Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań 2006.
- Heffner K., *Konkurencyjność małych regionów i znaczenie aglomeracji miejskich w ich rozwoju*, w: *Aglomeracja miejska i jej znaczenie dla konkurencyjności miast i regionów*, red. K. Szolek, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2002.

- Jałowiecki B., Szczepański M. S., *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*, Scholar, Warszawa 2002.
- Korenik S., *Kształtowanie się Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego w warunkach integracji europejskiej*, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009.
- Korenik S., Rogowska M., *Małe miasta wobec reguł nowej gospodarki*, w: *Transformacja funkcji miejskich w ośrodkach lokalnych*, red. K. Heffner, A. Polko, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2010.
- Korenik S., *Region ekonomiczny w nowych realiach społeczno-gospodarczych*, CeDeWu, Warszawa 2011.
- Kwiatek-Sołtys A., *Dynamika zaludnienia a zmiany w użytkowaniu przestrzeni małych miast w Polsce*, w: *Przemiany przestrzeni miast i stref podmiejskich*, red. J. Ślodeczyk, R. Klimek, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006.
- Leszczyński M., *Wiedza czynnikiem rozwoju regionu*, w: *Gospodarka lokalna i regionalna – wybrane aspekty*, Wyd. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2011.
- Łuczyszyn A., *Peryferie szansą dla aglomeracji*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2007, nr 471 (*Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego*, red. B. Filipiak).
- Malisz B., *Podstawy gospodarki i polityki przestrzennej*, Ossolineum, Wrocław 1984.
- Żołądkiewicz K., *Regionalizacja i regionalizm w gospodarce światowej*, w: *Globalizacja i regionalizacja w gospodarce światowej*, red. R. Orłowska, K. Żołądkiewicz, PWE, Warszawa 2012.

The development of outskirts in terms of metropolisation of space and knowledge-based economy – selected items

Summary. Contemporary management in the local sections is not an easy process, because a set of tools necessary to manage the local development in economy in the central system seems to be completely different from the situation where the new socio-economic conditions in which the horizontal relationships within collectivism business entities (network) began to dominate, are present. There are features such as, among others, different sense of the size, elemental ability to create aggregations, equality of the participants, reintermediation which favours building a knowledge-based economy, becoming a driving force in the development of regional integration, which arises from the process of deepening economic and political interdependence of the Member States of the European Union. The economic success of the EU countries led to the popularization of many concepts shaping the modern economy, where one of them is the creation of a knowledge-based economy (KBE). This means that in the different sections of management, innovation should be the main driver, which is to be a factor in producing a competitive advantage based on the endogenous potential. It does not seem, however, that the formation of these processes is possible for all, especially in regional and local sections. Existing polarization of socio-economic space, not only on the national but also on the regional (within the region) arena confirms this fact.

Keywords: outskirts, metropolisation of space, globalization, liberalization and the knowledge-based economy